

Anne Trine Kjørholt

Fra samlingsstund til "barnas kommunestyre"

Refleksjoner om barns aktive samfunnsdeltakelse¹

Innledning

Barns deltagelse og medvirkning er et populært tema på den barnepolitiske dagsorden, både nasjonalt og internasjonalt. Innenfor forskjellige barnefaglige miljøer, offentlige etater som har med barn og barndom å gjøre, frivillige organisasjoner (NGO), samt forskningsmiljø fremheves betydningen av å gi barn status som aktører og deltakere med kompetanse til å bidra aktivt til utformingen av samfunnslivet. Interessen for å lytte til barn og gi dem innflytelse i saker som berører deres liv avspeiler på mange måter et paradigmeskifte i synet på barn og barndom. Dette innebærer en endring i fokus fra et utviklingsorientert syn der barnet sees i lys av begrepene vekst og utvikling, og der det voksne menneske sees både som en norm og et ideal - til en vektlegging av barnet som en kompetent aktør. Som en kontrast til vektlegging av barnets uferdighet og mangelfulle utvikling sammenliknet med et voksent individ, er det i dag det kompetente barnet som løftes frem (Flekkøy 1993, Haugaløkken 1994, Aasen 1994, Winger 1994, Eide og Winger 1996, Kjørholt 1993, 1997). Barnet betraktes også som ressurs i ulike sammenhenger (Tiller 1989, Kjørholt 1993, Lillestøl 1995).

Dagens barnepolitikk setter i økende grad barns behov her og nå i fokus, og anerkjenner barndom som en livsfase med en egen verdi (Karlsen og Hjertaas 1993). Å se barn som subjekter med rett til aktiv deltagelse kommer også til uttrykk gjennom en interesse for barns perspektiver.

---

¹Denne artikkelen er en forkortet versjon av et foredrag som er publisert i konferanserapporten "Barn og deltagelse - fra rettigheter til handling". Redd Barna, Oslo 1998.

Å gi barn status som aktive deltakere i samfunnslivet stiller oss overfor en rekke utfordringer. I mange sammenhenger der barns deltakelse og medvirkning er i fokus brukes begrepene generelt og uten nærmere konkretisering.

Hva betyr det egentlig å gi barn muligheter til aktiv deltakelse i ulike sammenhenger? FN's konvensjon om barnets rettigheter er bygget opp omkring tre P'er. *Provision*: Rett til mat, helse og utdanning. *Protection*: Rett til beskyttelse og omsorg. *Participation*: Retten til å bli hørt og uttrykke sin mening i saker som berører barnets liv (Jmf. Cantwell 1993). Et viktig spørsmål kan formuleres slik: Hvordan er forholdet mellom rettigheter knyttet til participation og protection? Er det noen motsetning mellom barnet som objekt for beskyttelse og omsorg og barnet som aktør med rett til innflytelse og medvirkning?

Jeg vil belyse og reflektere over disse spørsmålene ved å referere til en kartleggingsundersøkelse om norsk barnepolitikk og barns aktive deltakelse som jeg foretok i alle landets kommuner for et par år tilbake. Jeg vil imidlertid forsøke å binde dette sammen med noen av mine erfaringer som praktisk pedagog i barnehagen. På den måten vil jeg altså bevege meg fra et makro-nivå som i dette tilfellet er norsk barnepolitikk til et mikronivå der relasjoner mellom barn og voksne står i fokus.

Jeg vil bruke et eksempel fra min egen læretid i en drabantby utenfor Bergen mer enn tyve år tilbake for å illustrere hva det vil si å ta et barns perspektiv (se Kjørholt 1998). Jeg gjennomgår min andre praksisperiode i førskolelærerutdanningen, og min læremester er Karen - en eldre erfaren førskolelærer med sterk forankring i vekstpedagogisk tradisjon.

Jeg befinner meg i en barnegruppe med 16 aktive og forskjellige barn i alderen 3-5 år. Det er høst, og i god barnehagepedagogisk tradisjon er ukens tema "Fra korn til brød". Lise, assistenten, sitter på gulvet med korn og to steiner i midten og barnegruppen samlet i en ring rundt seg. Ronny på fire - en urolig liten sjel virrer rundt fra det ene til det andre, og klarer verken å engasjere seg i kornet som er høstet inn, og som skal males, eller i samtalen omkring prosessen fra korn til brød.

Etter en stund går Karen til aksjon. Hun sier ikke NEI. Hun skjener ikke. Hun smiler til Ronny, tar han i hånden og går ut av rommet og hvisker: Kom Ronny, jeg tror du og jeg trenger en løpetur. Bildet av en rødkinnet, pesende og svettende fireåring løpende i fullt firsprang frem og tilbake i den lange korridoren med en like rødkinnet, men omlag femti år eldre svett og pesende Karen, er ennå levende. Gleden lyste av Ronny, som etterpå fikk slappe av på Karens fang mens de lyttet til fortellingen om Høna og hvetekornet.

Har denne situasjonen noe med barns aktive deltakelse å gjøre, og retten til å få si sin mening? Med spørsmålene hengende i luften skal jeg forlate barnehagen for en stund og gå over til den barnepolitiske retorikken og målformuleringer knyttet til barns deltakelse.

Aktiv deltakelse: intensjoner og målformuleringer i offentlige dokument

Vi finner målformuleringer om barns deltakelse i forskjellige offentlige utredninger og dokument på ulike nivå f. eks. innenfor kulturpolitikk og skolepolitikk. En gjennomgang av en del sentrale offentlige dokument viser at begrepene og forestillingene omkring medvirkning og deltakelse på ingen måte er klart definert og anvendt. Noe ulike innfallsvinkler og tilnæringsmåter til temaet kan likevel spores:

1. Deltakelse formulert som en individuell rettighet. Retten til å si sin mening, - ofte forstått som verbal ytringsfrihet.
2. Deltakelse formulert som fremming av en gruppes særinteresser. Ofte tolket som en form for representativ deltakelse gjennom en voksen talsperson som opptrer på barns vegne, men uten å være demokratisk valgt av barn. Makt-/interesse perspektiv ofte knyttet til en slik tenkning.
3. Deltakelse for barn formulert som et ledd i generelle demokratiseringsprosesser i samfunnet.
4. Deltakelse formulert som individets rett til økt selvforvaltning, egenaktivitet og variert utfoldelse på ulike offentlige arenaer (Kjørholt 1997).

Empirisk undersøkelse

Med utgangspunkt i den økende interessen fra det offentliges side for å gi barn muligheter for aktiv deltakelse i samfunnet på ulike måter, foretok jeg våren 1995 en kartleggingsundersøkelse i alle landets kommuner (se Kjørholt 1997). Intensjonen med undersøkelsen var å registrere omfanget av tiltak og prosjekter som på en eller annen måte var knyttet til temaet barns deltakelse eller medvirkning i perioden 1985 - 1995. Et hovedanliggende var også å få en nærmere forståelse av hva forskjellige prosjektaktører mener når de snakker om deltakelse eller medvirkning. Karakteristiske trekk ved utformingen av de ulike tiltakene ville kunne gi meg noe innsyn i dette.

Noen av spørsmålene jeg ønsket å få svar på var følgende:

- Hvor utbredt er forsøk og prosjekter knyttet til deltakelse og medvirkning i norske kommuner og fylker i perioden 1985-1995?
- Hvordan utformes ideene om "barns deltakelse" i praksis?
- Hvilke tema eller innhold knyttes aktivitetene til?
- Inviteres barn i alle aldre til å delta, eller er det bestemte aldersgrupper som favoriseres?
- Hvilke arenaer brukes til å realisere ideene om "barns deltakelse"?
- Hvilke "metoder" eller innfallsvinkler benyttes?

Innsamlingen av data ble foretatt ved hjelp av et spørreskjema som ble utformet spesielt for denne undersøkelsen. Spørreskjemaet består av en kombinasjon av åpne spørsmål der informantene selv får formulere seg fritt, og "lukkede spørsmål" der svaralternativene er formulert på forhånd. Skjemaet ble sendt til alle landets kommuner og fylkeskommuner samt Norsk kulturråd og en del sentrale departement. Barneombudet og ideelle organisasjoner - som for eksempel Redd Barna - var ikke med i denne undersøkelsen.

Omfattende prosjektvirksomhet og mangfold

Resultatene fra undersøkelsen bekrefter det inntrykket jeg hadde på forhånd, nemlig at det foregikk mye aktivitet og tenkning i mange kommuner omkring det å trekke barn og unge aktivt med som deltakere i ulike sammenhenger i den aktuelle perioden. Svarprosenten var høy (80 %). Omlag halvparten av landets kommuner rapporterte om tiltak knyttet til temaet "deltakelse" eller "medvirkning".

Resultatene fra kartleggingsundersøkelsen viser at begrepene deltakelse og medvirkning forstås svært forskjellig. Mangfoldet av tiltak og prosjekter som har foregått i perioden 1985-95 avspeiler at en innholdsmessig legger ulike fortolkninger av begrepene til grunn. I målformuleringer og beskrivelser av prosjektene kommer imidlertid sjelden slike fortolkninger eksplisitt til uttrykk. Rapporteringene spenner over et vidt register fra mer generelle beskrivelser av pedagogikken i barnehagen, og tiltak for å støtte barnekulturelle ytringsformer, til tiltak rettet mot realisering av politisk deltakelse og innflytelse gjennom etablering av egne kommunestyre for barn og ungdom. Disse forskjellige tiltakene er knyttet til nokså ulik forståelse av hva deltakelse og medvirkning innebærer.

Den høye prosjektaktiviteten avspeiler stor spennvidde med hensyn til typen virksomhet som er satt i gang. Svarene avspeiler i høyeste grad at begrepene

medvirkning og deltakelse blir brukt om en rekke forskjellige tiltak og aktiviteter med barn og unge.

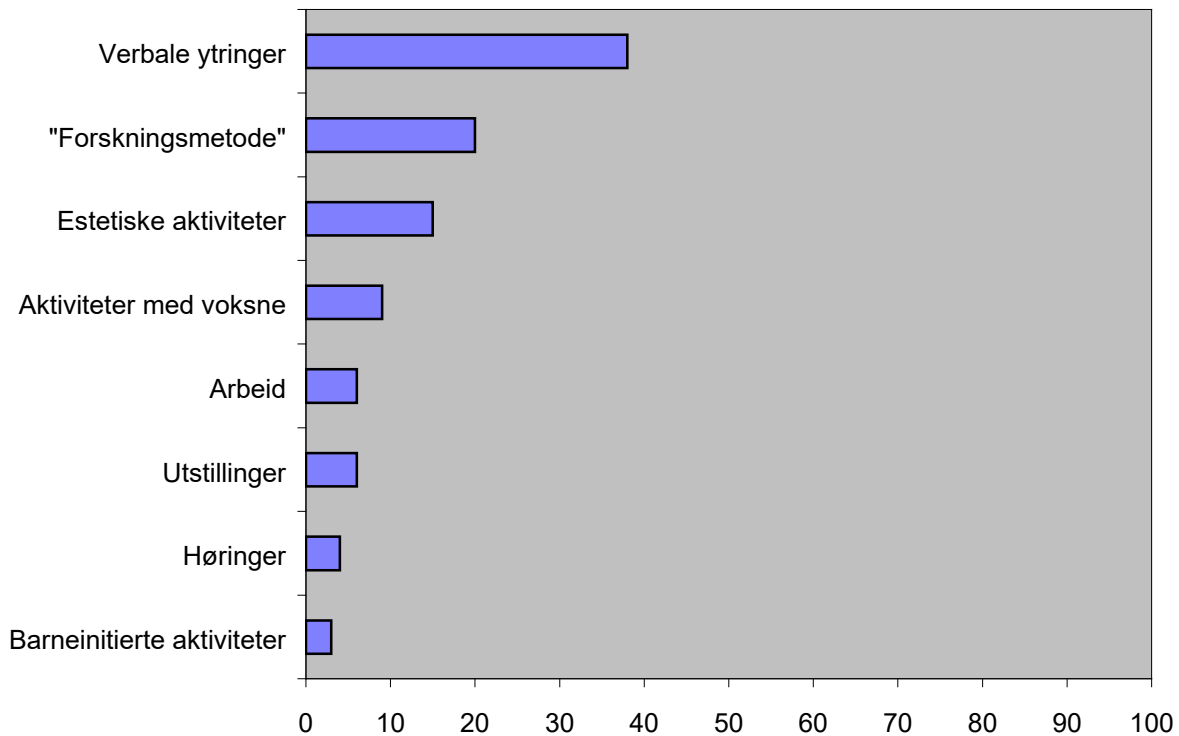
Tabell: Prosentvis oversikt over tematisk målsetting

1. Demokrati - lokalpolitisk deltakelse	31 %
2. Fritid og påvirkning innenfor institusjoner	25 %
3. Fysisk miljø og miljøvern	19 %
4. Lokalmiljø - nærmiljø	13 %
5. Forebyggende tiltak (rusfrie miljø o.l.)	7 %
6. Barns perspektiver på oppvekst	5 %
Sum	100 %

Tiltakene og prosjektene har i stor grad preg av forsøkskarakter. Lite av aktiviteten på området ser ut til å ha resultert i permanente tiltak. Hovedtyngden av den har vært kortvarig, og bare et fåtall av prosjektene er gjort til gjenstand for systematisk evaluering. Mange av tiltakene inngår som et ledd i tverretattlig samarbeid. Prosjektorganisering og ledelse varierer. Skole/oppvekstetat og kulturetat i kommunene er ofte sentrale aktører, men også sosial/helse samt ansvarlige instanser for miljø og kommunal/fylkeskommunal planlegging er aktive på området. Aktiviteten som er satt i gang avspeiler et stort mangfold både med hensyn til målsetting, innhold, metodiske innfallsvinkler som tas i bruk, samt arena som velges.

Former for deltakelse - "metoder"

Figur: Prosentvis fordeling av "metoder"
Antall prosjekter: N=210

Av figuren ser vi at de metodene som benyttes mest er knyttet til verbale ytringer, spesielt det å invitere barn til å si sin mening i diskusjon med voksne, eller i diskusjon med andre barn og/eller ungdom. Spørreundersøkelser er også mye benyttet. Dette er metoder som har det til felles at språklige ytringer står i sentrum, først og fremst verbalt, men også skriftlig.

Lek som særlig forbindes med barns livsverden, og aktiviteter initiert av barn, skårer som vi ser av oversikten, lavest. Artikkelen 13 i FNs konvensjon om barns rettigheter poengterer at retten til ytringsfrihet skal skje gjennom et medium barnet selv velger. At lek og barneinitierte aktiviteter i svært sjelden grad benyttes som medium *kan* tyde på at konvensjonen ikke er tilstrekkelig etterfulgt med hensyn til barns valgmuligheter. På den annen side er kunstneriske uttrykksformer som drama og tegning, som også må sies å gi barn større spillerom for variasjon i måten å uttrykke seg på, representert i en viss utstrekning. Det empiriske materialet fra spørreundersøkelsen gir derfor ikke grunnlag for å trekke sikre konklusjoner med hensyn til barn og unges valgmuligheter med hensyn til medium for ytringene sine. Dette er et område som trenger systematisk oppfølging

for eksempel i forbindelse med evaluering av implementeringen av konvensjonen om barns rettigheter i Norge.

At verbale ytringer dominerer mens lek og barneinitierte aktiviteter rangerer lavest, gir likevel grunnlag for refleksjoner omkring barns reelle innflytelse og medvirkning. Deltakelse og medvirkning innebærer samhandling. Makt og innflytelse over premissene for samhandlingen og definering av situasjonen, er av avgjørende betydning for muligheter til innflytelse og reell medvirkning i selve samhandlingsprosessen. Hvilke uttrykksformer som skal benyttes utgjør en viktig del av definering av premissene for samhandlingen. Dersom barn inviteres til å delta i samhandlingsprosesser som foregår på de voksnes premisser, og der barna har mangelfull kompetanse i uttrykksformene som benyttes, vil aktiv deltakelse og medbestemmelse fra barnas side forbli en illusjon. Vestlige demokratier bygger på deltakelse gjennom representativitets-prinsippet og kan føres tilbake til Kants forestillinger om det rasjonelle, autonome individ. Ytringsfrihet står sentralt, definert som retten til å uttrykke sin mening gjennom språket, verbalt eller skriftlig. Å gi barn samfunnsborgerstatus og muligheter til reell medvirkning stiller det voksne samfunnet overfor store utfordringer. Etablerte forestillinger og praksis knyttet til demokrati og deltakelse trenger en revurdering. Det er grunn til å reise spørsmål om ytringsformer knyttet til vestlige demokratiske ideer og tradisjoner ivaretar barns muligheter til reell innflytelse og medvirkning. Jo yngre barna er, desto viktigere blir det å arbeide for å finne varierte ytringsformer som i størst mulig grad tar utgangspunkt i det som er barnets naturlige måte å uttrykke seg på. Hos de yngre barna springer meningsytringer og refleksjoner ofte ut av konkrete hverdagsopplevelser og handlinger. Ikke alltid lar refleksjoner og erfaringer seg formulere i en abstrahert form løsrevet fra den sosiale og kulturelle konteksten den springer ut fra. Å ivareta barns behov for å knytte ytringene til en sosial kontekst som de kjenner tilhørighet til og identifiserer seg med er en viktig oppgave.

Aktiv samfunnsdeltakelse: ikke for de yngste

Resultatene fra kartleggingsundersøkelsen viser at mer enn halvparten av de tiltakene som er satt igang i perioden 1985-95 er rettet mot ungdom (61 %), det vil si aldersgruppen fra 14 år og oppover. 39 % av tiltakene har barn som er under 14 år. Av disse er hovedtyngden i alderen 10-14 år. Svært få tiltak eller prosjekter ser ut til å ha deltakere som er yngre enn 10 år.

At tyngden av prosjektene er rettet mot aldersgruppen over 14 år er naturlig å se i sammenheng med de "metoder" som er tatt i bruk, der verbale ytringer var mest benyttet. Resultatene kan samlet sett indikere at prosjekter og tiltak knyttet til barns deltakelse eller medvirkning har det voksne samfunnets demokratifor-

mer og praksis som modell og premissleverandør for de tiltakene som settes igang for barn og unge. Å gi de yngste barna våre muligheter til innflytelse og medvirkning representerer en stor utfordring.

Barn som aktører på ulike offentlige arenaer

Å vokse opp i 1990-årene innebærer altså for mange barn og unge å være aktører i forsøksvirksomhet rettet mot å gi barn økt innflytelse og muligheter for aktiv deltakelse i forskjellige sammenhenger. Dette innebærer at barn er aktive deltakere på en rekke ulike offentlighetsarenaer. Skolen kan defineres som en slik sentral offentlighetsarena der mye av prosjektvirksomheten foregår. Men også andre arenaer har barn og ungdom fått tilgang til som aktive samfunnsborgere. Rådhus, kommunestyresaler, kulturkontorer, offentlige forsamlingshus som grendehus, borettslag o.l., representerer nye offentlighetsarenaer der barn gis status som deltakere. Den omfattende prosjektaktiviteten avspeiler en situasjon der barndom i langt sterkere grad også er blitt et offentlig ansvar.

Barndom i det senmoderne samfunnet er ikke som tidligere definert som tilhørende den private familiesfæren og de pedagogiske profesjonene alene, men som et ansvar også for ulike andre offentlige aktører. Mange av disse er aktører som ikke har barn og unge som sitt profesjonelle virksomhetsområde. Ulike grupper byråkrater og andre offentlig ansatte i kommunal og fylkeskommunal virksomhet er blitt ansvarlige for både iverksetting og gjennomføring av tiltak der barn og ungdom er hovedaktører. Vi har ikke kunnskap om hvordan forskjellige offentlighetsarenaer og ulike grupper offentlige aktører påvirker de samhandlings-situasjoner som etableres mellom barn og voksne innenfor de ulike arenaene. Generelt kan vi slå fast at både på det administrative og det praktiske plan er flere ulike offentlige aktører blitt medspillere i utforming av barns hverdagsvirkelighet. På den ene side innebærer dette for barn og unge en utvidelse av handlingsarenaene og et potensiale for økt utfoldelse og medvirkning. På den annen side vet vi ikke hva de nye arenaene innebærer av reelle muligheter for innflytelse og medvirkning. I evalueringen av prosjektet "Møteplassen" kom det frem at det ofte er uenighet mellom barn og voksne om hva medvirkning innebærer. Mens de voksne aktørene opplevde prosessen i forsøket som barnestyrt, opplevde barna som deltok den som voksenstyrt. Manglende informasjon og frustrasjon over ikke å vite hva som skulle skje, var etter barnas mening blant årsakene som lå til grunn for deres følelse av voksenstyring. Ofte hadde barna andre forventninger til hva som skulle skje i prosjektet enn det som var blitt innfridd (Sletterød og Gustavsen 1995). Sidsel Pihl Haugen har i sin hovedoppgave i etnologi intervjuet barn om deres erfaringer med medvirkning. Mange av hennes informanter opplevde at medvirkningen ikke var "ordentlig" - men en innflytelse "på liksom" (Haugen 1995).

Barnehagen som arena for aktiv deltakelse

Hva vil det si å gi barn medvirkning og muligheter for aktiv deltakelse? Vi forflytter fokus og befinner oss på et mikronivå - tilbake til Ronny, høna og hvete-kornet i barnehagen. Dette handler også om barns aktive deltakelse innenfor en offentlig kontekst. Litt om hva som kjennetegner denne konteksten: Barnehagepedagogikken representerer en spesiell tradisjon både med hensyn til synet på barn, og synet på kunnskap og læring. Den lar seg beskrive som en særegen pedagogikk basert på en respekt for enkeltbarnet og dets rettigheter. Barndom erkjennes som en bestemt livsfase med helt spesielle kvaliteter og betydning sammenlignet med andre livsfaser, både sett i et nåtidig og i et fremtidsperspektiv.

Synet på barn har blant annet nedfelt seg i en oppmerksomhet og engasjement i den fysiske utformingen og innredningen av barnehagen. Et hjemmekoselig preg og flere rom med muligheter for varierte former for aktiviteter og utfoldelse, har vært sett som en viktig del av pedagogikken og som en nødvendig forutsetning for realisering av et barnevennlig miljø med muligheter for aktiv deltakelse. Barnehagene i Norge har hatt hjemmet og den omsorgsfulle mor som ideal (Korsvold 1989). Valg av innredning, lekmateriell og utstyr - det vil si miljøet - har vært viet like mye oppmerksomhet som oppmerksomhet omkring barnet. Problematisering av og refleksjon omkring dialog og samspill mellom de ulike aktørene på deltakerarenaen barnehagen er en annen viktig side av pedagogikken.

Det syn på læring og kunnskap som har preget barnehagen lar seg også beskrive gjennom begrepet estetisk erkjennelse, det vil si et læringssyn der sansing, følelser og estetiske virksomheter er nært knyttet til den kognitive læringen. Eller sagt på en annen måte: Erkjennelsen sitter i kroppen og sansene. Estetiske virksomheter som forming, bevegelse og musikk utgjør kjernen i barnehagepedagogikken. Barns egenaktivitet, utforsking og utfoldelse er drivkraften i den læringen som skjer.

Hvilken vekt har barns perspektiver hatt innenfor barnehagens virksomhet? Observasjon - evnen til å se, tolke og forstå enkeltbarn og barn i samspill med andre, har vært helt sentral i barnehagepedagogikken. Den pedagogiske profesjonens kompetanse utvikles først og fremst gjennom det daglige samspillet med barn. Nærhet er en forutsetning. Teft og intuisjon er andre sentrale egenskaper. Evnen til å fange inn ulike barns følelsesmessige stemninger, tanker og signaler, krever både åpenhet, fleksibilitet og evne til improvisasjon. Tradisjonelt kan vi derfor si at barns perspektiver har hatt en sentral plass slik pedagogikken har

vært utformet, - på ideplanet, med hensyn til den fysiske utforming, og med hensyn til sentrale trekk ved utforming av profesjonsrollen. Barnehagetradisjonen kan på noen måter sies å være preget av et proteksjonistisk forhold til barn, med beskyttelse og vern av barnet som individ og barndommen som en livsfase med en spesiell egenverdi. Samtidig kan vi fortolke tradisjonen som eksponent for en usvikelig tro på barnet som aktør, som aktiv og kompetent deltaker i lek og samspill med sine omgivelser. "Protection" - beskyttelse og omsorg - har slik vært sett på som en forutsetning for aktiv deltakelse - eller "participation".

Dette var tradisjonen slik den lar seg beskrive ideelt sett. Vi vet jo at kvaliteten på barnehager varierer. For eksempel viser studier av samspill mellom barn og voksne at personalet ofte kommuniserer til barn på en måte som begrenser samtalen i stedet for å utvide den. Manglende anerkjennelse av barnet i kommunikasjonen er et trekk som kan bidra til å svekke barnets tillit til seg selv som subjekt (Bae 1988).

Hvorfor trekker jeg inn barnehagetradisjonen i denne sammenheng? Fordi jeg tror at en realisering av barns rett til innflytelse og medvirkning også på offentlige arenaer kan ha noe å lære av tenkningen knyttet til barnehagetradisjonen.

Tilbake til Ronny. Var han definert som et objekt eller en aktør? Hva betyr det å gi barn innflytelse og medvirkning over saker som berører deres liv? Ronny ble ikke spurt om hva han ønsket. Ronny hadde ikke gitt verbalt uttrykk for sin mening. Han visste nok heller ikke hva det var han ville gjøre om han var blitt spurt. Han var avhengig av en voksen som hadde brydde seg - som hadde teft, innlevelse og vilje til å ta hans perspektiver. Førskolelærer Karen lærte meg mye om å se, forstå og møte barn på en positiv måte. Å ta et barns perspektiv og gi dem muligheter til aktiv deltakelse i ulike sammenhenger handler om noe mer enn å la barn få gjøre som det vil i forskjellige situasjoner, eller stille spørsmål om hva det mener i bestemte saker.

Avslutning

Å anerkjenne barn som aktive samfunnsborgere med rett til innflytelse og medvirkning i ulike sammenhenger er en viktig oppgave som representerer store utfordringer på mange plan. På et makronivå handler det blant annet om å gjøre barndom og barn som aktører mer synlig innenfor ulike deler av samfunnslivet. Det handler også om økonomiske prioriteringer slik at barns hverdagsliv i nærmiljø og på ulike offentlighetsarenaer sikres kvalitet og utformes på en slik måte at de gir varierte handlingsrom for utfoldelse.

På et relasjonsplan handler et endret syn på barn like mye om endrede voksenroller. Erfaringer viser at voksne aktører i forsøk knyttet til barns deltakelse opplever at det å gi barn innflytelse er ressurskrevende både med hensyn til tid og systematisk gjennomtenkning (Kjørholt 1993, Sletterød og Gustavsen 1995). Systematisk arbeid med planlegging, gjennomføring og evaluering av forskjellige metodiske innfallsvinkler til feltet "barns deltakelse" representerer viktige oppgaver i tiden fremover. Imidlertid kan en snever fokusering på metode alene innebære en hindring for å oppnå reell medvirkning for barn. Et vidt perspektiv der metodiske innfallsvinkler sees i sammenheng med hele den kulturelle konteksten synes nødvendig.

Samhandlingen som foregår mellom barn og voksne på ulike offentlige arenaer er også berørt av maktstrukturer i samfunnet og de formelle og uformelle rettigheter og plikter barn har som samfunnsborgere i ulike sammenhenger. Det har vært påpekt at en hindring for å oppnå reell medvirkning fra barn skyldes at barn ikke kan oppfylle kravene om økonomisk lønnsomhet og effektivitet som er knyttet til produksjonskonteksten, som for eksempel kommunal sektor tilhører. Mens produksjonskonteksten er kjennetegnet av teknisk/økonomisk rasjonalitet, er for eksempel skolen, som tilhører reproduksjonssfæren preget av ansvarsrasjonalitet eller omsorgsrasjonalitet (Sletterød og Gustavsen 1995). De to rasjonalitetsformer representerer to helt ulike tenkemåter og målsettinger. Slike perspektiver synliggjør noe av kompleksiteten knyttet til realisering av barns rettigheter som aktive samfunnsborgere. At barn og ungdom gis status som selvstendige individer med rettigheter til aktiv innflytelse og medvirkning i samfunnslivet innebærer en anerkjennelse av dem som likeverdige med voksne. På den annen side kan innlemming i offentlighetssfæren innebære at barndomssfæren i økende grad styres av en markedsorientering. I arbeidet med realisering av barns rett til aktiv samfunnsdeltakelse bør en ta høyde for kompleksiteten og mulige uforutsette konsekvenser av de forskjellige tiltak og prosjekter. Utprøving av varierte former for tiltak vil fortsatt kunne bringe verdifulle erfaringer, men et mer systematisk arbeid med evaluering og koordinering av de ulike erfaringene synes hensiktsmessig. I denne sammenheng bør det være naturlig å satse på barn og unge som informanter som en viktig kilde til kunnskapsgenerering.

Forsøkskarakteren, manglende evaluering og mangelen på permanente tiltak som til en viss grad preger feltet, innebærer en ytterligere fare for at barn og ungdom ikke oppnår reell innflytelse og medvirkning. En realisering av barn som samfunnsborgere med reell innflytelse vil forutsette tiltak av permanent karakter. Dersom en ikke sikrer at de mange forsøkene utvikles til mer permanente endringer, vil intensjonene omkring barns rett til aktiv deltakelse og medvirkning vanskelig la seg realisere.

Litteratur

- Bae, B. 1998. Voksnes definisjonsmakt og barns selvopplevelse. I: *Norsk pedagogisk tidsskrift* 4.
- Cantwell, N. 1993. Monitoring the Convention through the Idea of the "3 P's". I: *Eurosocial report 45*. European Centre for Social Welfare Policy and Research. Wien.
- Eide, B. og Winger, N. 1996. *Kompetente barn og kvalifiserte pedagoger*. Oslo: Cappelen.
- Flekkøy, Målfrid Grude. 1993. *Children's Rights. Reflections on and Consequences of the Use of Developmental Psychology in Working for the Interest of Children. The Norwegian Ombudsman for Children: A practical experience*. Universiteit Gent.
- Haugaløkken, O. 1994. Skolens innhold - elevenes kompetanse. I: Aasen, P og Haugaløkken, O., red. 1994. *Bærekraftig pedagogikk. Identitet og kompetanse i det moderne samfunnet*. Oslo: ad Notam. Gyldendal.
- Haugen, S. Pihl. 1995. Barn som medborgere. Visjon og virkelighet. Upublisert hovedoppgave i etnologi, Universitet i Bergen Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, avd. for etnologi og folkloristikk.
- Karlsen, T.K og Hjertaas, A.C. 1993. *Norsk barnepolitikk og EF*. Oslo: Forskningsstiftelsen FAFO.
- Kjørholt, A.T. 1993. *Prøv Selv. Kulturprosjekt og visjoner om barndom*. Rapport 29. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Kjørholt, A.T. 1997. *Norsk barnepolitikk og barns aktive samfunnsdeltakelse. En kartlegging av offentlige prosjekter i perioden 1985-1995*. Rapport nr.45. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Kjørholt, A.T. 1998. Barnehagen som arena for endringsprosesser i det moderne samfunnet: Retorikk og realiteter. I: Selmer-Olsen, red. *Den offentlige og private barndommen*. DMMH's publikasjonsserie nr.1. Trondheim.
- Korsvold, T. 1989. *Synliggjøring av barnehagens innhold. En historisk undersøkelse*. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Lillestøl, K. 1995. *Porsgrunnsmodellen. Systematisk medvirkning fra barn og unge. En presentasjon av idegrunnlag, konkrete tiltak/metoder og resultatvurdering av arbeidet i perioden 1991-1995 i Porsgrunn kommune*.
- Tiller, P.O. 1989. *Hverandre. En bok om barneforskning*. Oslo: Gyldendal.
- Sletterød, N.A. og Gustavsens, T. 1995. *"Arti' å lag no skikkelig, itj bærre lego!" Evaluering av barn og unges medvirkning i utforming av det fysiske oppvekstmiljøet. Steinkjer*. Trøndelagsforskning.
- Winger, N. 1994. Om identitesforhandlinger og selvforvaltning i det moderne samfunnet. I: Aasen, P og Haugaløkken, O., red. 1994. *Bærekraftig pedagogikk. Identitet og kompetanse i det moderne samfunnet*. Oslo: ad Notam Gyldendal.

Aasen, P. 1994. Bærekraftig pedagogikk. I: Aasen, P og Haugaløkken, O., red. 1994. *Bærekraftig pedagogikk. Identitet og kompetanse i det moderne samfunnet*. Oslo: ad Notam Gyldendal.